

Аліна Шугалей,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
інституту заочного та дистанційного навчання
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
Володимир Абрамян,
доцент кафедри психології
навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат психологічних наук, доцент

МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННОЇ СФЕРИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ

Сучасний етап розвитку української державності характеризується екстремальними викликами, що зумовлені тривалою збройною агресією. Зазначені обставини детермінують фундаментальну трансформацію вимог до професійної придатності та психологічної резильєнтності персоналу сектору безпеки. У контексті юридичної психології категорія «ментальне здоров'я» правоохоронця перестає бути суто медичним об'єктом і переходить у площину службово-правових гарантій, що забезпечують сталість функціонування державного апарату [3].

Фундаментальним підґрунтям нашого дослідження є положення статті 3 Конституції України, відповідно до якої людина, її життя і здоров'я визнаються найвищою соціальною цінністю [1]. Це накладає на державу позитивні зобов'язання не лише щодо фізичного захисту працівників, а й щодо створення умов для збереження їхнього психологічного гомеостазу як запоруки законності та правопорядку.

Переходячи до аналізу концептуального апарату, варто зауважити, що у вітчизняній правовій доктрині поняття «ментальне здоров'я» досі перебуває на стадії термінологічного становлення. О. Л. Лебедь у своїх працях наголошує на тому, що психологічне забезпечення діяльності правоохоронних органів у період конфлікту має виходити за межі стандартного професійного відбору та включати безперервний цикл підтримки — від психоедукації до глибокої реабілітації [6]. Ми пропонуємо тлумачити цей стан як психояридичну стійкість — здатність особистості зберігати когнітивну та емоційну рівновагу під впливом травмуючих подій війни, що дозволяє усвідомлено виконувати владні повноваження без шкоди для власної психіки та прав громадян. Це положення кореспондує із законом «Про психіатричну допомогу», який гарантує право на захист від дискримінації за станом здоров'я [2].

Детермінація психологічних ризиків у правоохоронній діяльності. Логічним продовженням теоретичного аналізу є розгляд реальних деструктивних чинників, що впливають на особовий склад. Емпіричні

спостереження за період 2022–2024 років дозволяють стверджувати, що ми маємо справу з явищем «вторинної травматизації».

1. Професійна деформація та моральна втома. Як зазначають А. А. Музика та О. П. Горох, тривалий вплив стресорів війни може спричинити зміни в особистісній структурі правоохоронця, що іноді призводить до зниження критичності сприйняття власних дій та ризиків протиправної поведінки [7]. Це актуалізує питання про диференціацію юридичної відповідальності для осіб із діагностованими розладами адаптації.

2. Проблема інституційної стигматизації. У правоохоронному середовищі традиційно домінує культура «силового імунітету», де психологічна допомога сприймається як ознака професійної непридатності. Такий підхід суперечить рекомендаціям ВООЗ, які наголошують на необхідності інтеграції ментальної підтримки в усі сфери праці під час надзвичайних ситуацій [8].

3. Експертно-процесуальні виклики. Збільшення кількості правопорушень, вчинених у стані гострого стресу, ставить нові завдання перед системою судових експертиз. Необхідне вдосконалення методичного забезпечення експертних досліджень для чіткого розмежування патологічних станів від навмисного порушення закону [4].

На основі проведеного аналізу ми пропонуємо комплексну стратегію реформування системи психологічного захисту, яка охоплює три рівні:

Нормативно-правовий рівень: розробка та прийняття Закону «Про психологічне забезпечення правоохоронної діяльності», де буде закріплено право на «психологічну декомпресію» після перебування в зонах бойових дій. Імплементация стандартів Стамбульського протоколу [5] у відомчі інструкції, що дозволить мінімізувати травматизацію як працівників, так і цивільних осіб під час проведення слідчих дій.

Організаційно-інституційний рівень: запровадження системи Peer-to-Peer (рівний-рівному). Створення мережі підготовлених волонтерів серед самих правоохоронців, які зможуть надавати первинну емоційну підтримку, оскільки довіра всередині колективу завжди вища, ніж до сторонніх фахівців. Створення регіональних центрів психологічного відновлення, що діють за межами адміністративних будівель ТЦК чи поліції, для забезпечення конфіденційності та психологічного розвантаження.

Освітньо-превентивний рівень: включення до програм підготовки курсантів та підвищення кваліфікації обов'язкових модулів із «кризового менеджменту власного стану» та «алгоритмів допомоги колегам». Проведення регулярних антистигма-кампаній, спрямованих на зміну внутрішньої культури органів правопорядку.

Підбиваючи підсумки, слід підкреслити, що ментальне здоров'я учасників правоохоронної діяльності є не лише приватним питанням окремого співробітника, а й фактором національної безпеки. Правова охорона психіки в умовах воєнного стану та постконфліктного відновлення має базуватися на міждисциплінарному підході, що органічно інтегрує законодавчі ініціативи та прикладні психотехнології. Тільки через визнання вразливості та системну

роботу з нею держава зможе зберегти свій правоохоронний потенціал та забезпечити реалізацію конституційних прав громадян у ці складні часи.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
2. Закон України «Про психіатричну допомогу» від 22 лютого 2000 р. № 1489-III.
3. Закон України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 р. № 580-VIII.
4. Закон України «Про судову експертизу» від 25 лютого 1994 р. № 4038-XII.
5. Стамбульський протокол: Керівництво ООН з ефективного розслідування катувань. ООН, 2004.
6. Лебедь О. Л. Психологічне забезпечення діяльності правоохоронних органів в умовах збройного конфлікту: монографія. Київ: Атіка, 2023. 320 с.
7. Музика А. А., Горох О. П. Проблеми кримінально-правового регулювання відповідальності осіб із психічними розладами у постконфліктний період. *Право України*. 2024. № 3. С. 45–62.
8. WHO. Mental Health and Psychosocial Support in Emergencies. Geneva: WHO, 2023. 98 p.

Ангеліна Юрчук,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
навчально-наукового інституту права та соціального менеджменту
Донецького державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Наталія Цумарева,

доцент кафедри психології, соціології та педагогіки
Донецького державного університету внутрішніх справ,
кандидат психологічних наук, доцент

ПАНІЧНІ АТАКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ: ФЕНОМЕНОЛОГІЯ, ДИНАМІКА ТА ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА

Панічні атаки є поширеним явищем: за оцінками, приблизно кожна третя людина переживає хоча б один такий епізод упродовж життя. Вони характеризуються раптовим виникненням інтенсивного страху або дискомфорту, що супроводжується серцебиттям, пітливістю, тремтінням, відчуттям нестачі повітря, болем у грудях, нудотою, запамороченням, дереалізацією, страхом втрати контролю, божевілля або смерті. Панічні атаки значно погіршують якість життя: призводять до соціальної ізоляції, втрати працездатності, депресій, порушень сну та навіть зловживання психоактивними